

# prosvetni delavec

## Mladina v času krize

Res, da mladi marsičesa ne vedo, vedo pa marsikaj, česar ne vemo starejši

Politična socializacija mladine je v obdobju družbene blaginje in mirnega razvoja drugačna kot njen politični položaj v zaostrenih družbenih razmerah, ob družbeni krizi. V tako različnih družbenih okoliščinah nastajajo bistvene razlike v celotni socializaciji mladih in tudi v njihovi politični socializaciji.

Mladina ni enotna družbena skupina, kljub temu pa ima nekatere skupne značilnosti. Ena takih je, na primer, njen prehodni položaj iz sveta neplačanega dela v svet plačanega dela. Ne glede na to, iz kakšne družine izhajajo, so vsi mladi ljudje odvisni od družine. Vsi so tudi odvisni od družbenih sistemov razredne in slojne reprodukcije, kot so kadrovski sistem, vzgojno-izobraževalni sistem, sistem razvoja proizvodnih sposobnosti novih delavcev ob delu, sistem socialnih mehanizmov, skozi katere poteka ožja kulturna socializacija mladih. Znana beogradska raziskovalka mladih Andjelka Milić je ob Zihlerovih dnevih 1985 v Ljubljani postavila hipotezo, da mladina ni biološka skupina, ampak socialna zgodovinsko nastala družbena skupina, ki v vseh sodobnih industrijskih družbah, zlasti med krizo, kaže nevarna znamenja homogenizacije, zapira se vase in okamenava

v generacijski monolit. To skupino označujejo predvsem vse daljša in vse bolj negotova priprava na vstop v neposredno družbeno reprodukcijo, ki jo zagotavljajo vzgojno-izobraževalni sistemi, podaljšana ekonomska nesamostojnost in odvisnost te kategorije ljudi od družine, z množičnimi sredstvi posredovana »mladinska« vrednostna in kulturna skupinska zavest. Zaradi tega položaja se mladi čutijo na obrobju družbenih dogajanj in si težje izbojujejo politični vpliv v družbi.

Kako poteka politična socializacija pri nas, kako je potekala v obdobju blaginje in kako poteka danes v zaostrenih družbenih razmerah?

Iz nekaterih raziskav javnega mnenja razberemo podatke, o katerih lahko razmišljamo in jih glede na naše poznavanje mladine, ki se šola, lahko tudi izkustveno preverjamo.

Značilno je, da so se tedaj, ko so bile razmere boljše, mladi manj zanimali za politiko, počasneje in pozneje so si tudi pridobivali politično znanje in izkušnje. Možnosti za idejno manipulacijo z mladino še niso bile tako očitne. Ob zaostrenih razmerah v družbi pa se stvari spreminjajo: politizacija mladih se poveča, zanimanje za politiko se prema-

kne od 17 in 18 let na 15 let, mladina postane bolj kritična, možnosti za odkrito idejno manipulacijo z njo se povečajo. Razveseljivo je, da je v politizaciji odraslih in mladih glede na spol vidna razlika. Pri odraslih se namreč zelo izrazito kaže, da je med tistimi, ki se zanimajo za politiko, veliko več moških kot žensk. Med tistimi, ki so mlajši od 27 let, pa ta razlika preprosto izgine, pa najsi je družbeno obdobje mirnejše ali burno.

Ko smo lani pripravljali drugo sejo Centralnega komiteja ZKS o mladini, so se pokazale tudi nekatere druge razlike. Zanimivo je, kako je potekala politična socializacija tistih mladih, ki se zgodaj zaposlujejo: v obdobju blaginje, ko se je zdelo, da so vse možnosti v družbi odprte, da tako ali drugače vsakdo lahko dobi ustrezno delo in si sčasoma uredi temeljne življenjske razmere, so se mladi delavci postopno konformistično vključevali v vse procese družbene reprodukcije. V obdobju krize pa se nenadoma vse, kar se je do tedaj kazalo kot samo po sebi umevno, izkaže za problematično: najprej se pokaže, da se mladi delavci sploh ne morejo zaposliti. To danes sicer ni zelo značilno za Slovenijo, vendar tudi mladi v naši republiki ne

morejo vedno dobiti dela, ki bi ustrezalo njihovim interesom, strokovni usposobljenosti in vrednostnim predstavam. V krizi tudi zaposlena mladina mnogo bolj občuti, da ne more napredovati in si zagotoviti normalnega obstoja s svojim delom. To, kar v obdobjih blaginje sploh ni bilo vprašanje, postane torej v kriznih časih poglavitni problem.

Podobno se spremeni tudi politična socializacija mladih med šolanjem. V časih blaginje je večina družbe in mladine razumela šolo kot nekakšen nevtralen prostor za oblikovanje delovnih zmožnosti in kot prostor za idejno, politično in kulturno socializacijo mladine. Torej kot prostor, v katerem se mladi utirijo v tisto, kar velja v družbi za napredno, potrebno itd. Edino nasprotje, če nekoliko poenostavimo, ki ga je bilo v času blaginje mogoče zaznati, je bilo nasprotje med učitelji in učenci: tradicionalno napetost med tistimi, ki delo hierarhično vodijo, in tistimi, ki se morajo temu podrediti.

### Zaostrenje v dveh smereh

Ko se družba znajde v zaostrenih razmerah, pa se izkaže, da v bistvu šola ni prostor, ločen od siceršnje družbene reprodukcije in da v šoli vladajo prav taki družbenogospodarski odnosi, kakršni so značilni za svet materialne proizvodnje, čeprav na poseben, malce drugačen način. Ti odnosi se nenadoma pokažejo kot problemi samega učenja in dela v šoli. Razmere v šoli se zaostrejo v dveh smereh. Eno bi lahko imenovali gibanje učiteljev za drugačen, enakopravnejši družbenogospodarski položaj. Čeprav je to gibanje v marsičem preozko »sindikalistično«, pa ima že tudi pomembne prvine: učitelji nasprotujejo proračunskim odnosom in svojemu v marsičem še preveč meznemu položaju. Pri tem je mladina na strani učiteljev. Obenem pa se poraja na vsebinsko drugačen način tudi nasprotje med učiteljem in učencem. To ni več samo spor med nadrejenim in podrejenim, torej ne samo protest proti hierarhičnim odnosom pri delu, ampak veliko več: pomembno postaja tudi vprašanje vsebine in kakovosti pouka, torej tistega razmerja med učenci in učitelji, od katerega je predvsem odvisno, ali se bodo učenci usposabljali za konformiste ali za samostojne in ustvarjalne ljudi.

Za obdobje krize je značilno tudi to, da se lestvica političnih vrednot v družbi, zlasti pa med mladimi, spremeni. V času, ko se družba mirno razvija, mladina strpno prevzema uveljavljeno lestvico družbenih, tudi političnih vrednot, ko pa se razmere zaostrejo in so vse vrednote na preskušnji, mladi ljudje še bolj kot starejši sprašujejo o ključnih, temeljnih življenjskih vpraša-

njih. V zaostrenih družbenih razmerah, ki jih doživljamo, analize političnih usmeritev mladih jasno kažejo, da mladina (veliko bolj kot starejši) pripisuje velik pomen dinamičnim razvojnim vrednotam, kot so: napredek v znanosti, strokovnost, kulturnost in samoupravljanje.

### Kaj lahko storimo

Kako naj bi pedagogi in drugi družbeni delavci pripomogli h kakovostnejši politizaciji, h globljemu političnemu ozaveščanju in socialističnemu opredeljevanju mladine danes? Najpomembnejše je, da je človek samokritičen. V odnosu do mladih najbolj škoduje to, če se obnašamo »obrambno« takrat, kadar mladi kritizirajo — pa čeprav je njihova kritika premalo utemeljena, kadar trkajo na odprta vrata in kritizirajo stvari, ki jih slabo poznajo. To je nujno, ker si šele oblikujejo pogled na družbene procese in svojo vlogo v njih. Tudi takrat moramo biti kar najbolj samokritični. Nikdar ne smemo ob tistem, kar je očitno narobe, trditi, da je prav, samo zato, ker smo bili sami zraven pri procesu, ki je pripeljal tako daleč, da njegove posledice kritiziramo vsi. Ali pa zato, ker se bojimo pogledati resnici v oči, ker še ne poznamo primernih izhodov iz stisk. Seveda pa to ne pomeni, da ni treba jasno utemeljiti, zakaj se nam zdi njihova kritika neupravičena ali pa premalo podprta z dokazi.

Drugo zelo pomembno vprašanje je, ali smo se sposobni učiti od mladih. Res, da mladi ljudje veliko stvari ne poznajo in ne vedo, res pa je tudi to, da mladi vedo marsikaj, česar ne vemo starejši, ker so doživeli drugačno družbeno izkušnjo, drugačno oblikovanje vrednot in spoznanj kot starejši. Mladi svoje družbene izkušnje dostikrat ne znajo dovolj teoretično izraziti, vendar zelo dobro čutijo, v katero smer je treba. Če jim vrata takrat zapremo, če jih na teh točkah omalovaževalno odrinemo, se bodo za svoj prav bojevali brez nas, in skupno »bojišče« bo oslABLJENO. Še dosti hušje pa je, če bi se obrnili tja, kjer bi jim kdo demagoško obljubljal navidezne rešitve v smeri, h kateri spontano težijo. Teh nevarnosti se premalo resno zavedamo.

### Kako odgovarjamo na pobude mladih

Zelo pomembno vprašanje je tudi, ali imamo pri delu zveze komunistov, sindikata in socialistične zveze posluš za temeljne interese in potrebe mladih. Kako odgovarjamo na njihove pobude? Koliko možnosti imajo, da lahko enakopravno in samostojno nastopijo s svojimi interesi in koliko priložnosti, da v potrpežljivem, normalnem dialogu

Nadaljevanje na 2. str.



Zaskrbljena









# Televizija v šoli 1986

POMLADANSKI PROGRAM —  
FEBRUAR, MAREC, APRIL

## VSEBINA

- Beseda urednika
- Spored
- Poklicno usmerjanje
- Biologija, somatologija, zdravstvena vzgoja
- Človekovo telo
- Slikarstvo
- Umetnost

## BESEDA UREDNIKA ŠOLSKE TELEVIZIJE

S pedagoškega vidika je nastal pomemben premik: radiotelevizija Ljubljana je začela z 10. februarjem oddajati dopoldanske izobraževalne programe vseh zvrsti v slovenščini. Davna želja učiteljev, da bi lahko videli šolske in izobraževalne oddaje dopoldan in njihovo ponovitev popoldan, se je tako izpolnila.

To pa seveda ne pomeni, da se bomo dokončno poslovili od šolskih in izobraževalnih oddaj s srbohrvaškega jezikovnega območja, ki smo jih lahko gledali doslej vsak dopoldan, saj bo šolska televizija vse najboljše oddaje prevedla in opremila s pedagoškimi napotki. Oddaje, ki jih bomo tako lahko uvrstili v naše učne načrte, nam bodo pomagale pri našem pedagoškem delu.

Oglejmo si na kratko, kaj smo pridobili z dopoldanskim sporedom. Ob ponedeljkih bomo gledali ponovljeno Zrcalo tedna, dokumentarne filme in glasbene oddaje. Ob torkih bo oddaja šolske televizije in uredništva izobraževalnih oddaj, ki bo imela za uvod risanko. Dopoldnevi ob sredah so namenjeni kulturi; gledali bomo dramske nadaljevanke, drame in oddaje na likovno ali umetnostnozgodovinsko temo. Četrčki so namenjeni slovenskemu in jugoslovanskemu filmu; ta spored bo mogoče oblikovati po željah učiteljev za filmsko vzgojo. To velja seveda tudi za »dramsko« sredo in gledališko vzgojo v šoli.

Ob petkih si bomo lahko ogledali tednik, potem pa nas bodo razveseljevali baleti. Spet odlična priložnost, da učitelji plesne vzgoje povedo svoje želje uredništvu glasbenih televizijskih oddaj, ki bo načrtovalo ta baletni spored. Zdaj, ko smo naredili korak naprej pri izobraževanih in šolskih programih, lahko povemo, kje nas še žuli čevlji.

Najprej so tu oddaje slovenske šolske televizije. Vsi vemo, da bi učitelji potrebovali kratke avdiovizualne zapise, ki bi bili usklajeni z učnimi načrti in didaktičnimi postopki. Za intenzivno delo v razredu so polurne oddaje marsikdaj predolge. Naslednja težava, ki jo bomo morali rešiti, je opremljanje šol z videorekorderji. Splošno mnenje je, da računalniki ne morejo nadomestiti videorekorderjev, temveč jih lahko samo dopolnijo.

Vsekakor bo treba razmisliti tudi o eni ali dveh mediotekah, ki bi bile za vso Slovenijo. Vizualni zapisi učne snovi postajajo namreč čedalje pomembnejši za vzgojno-izobraževalni postopek in bi morali biti učitelju vsak trenutek dosegljivi.

MAKO SAJKO

## ŠOLSKA TELEVIZIJA

### SPORED — POMLAD 1986

TOREK

ob 9. in

16. uri

	CIKLUS	NASLOV ODDAJE	TRAJANJE
11. 2.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v kemiji	30'34"
	ČLOVEKOVO TELO	Kaj človeka drži pokonci	25'18"
	SLIKARSTVO	Analiza svetlobe	28'55"
18. 2.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v kmetijstvu — poljedelstvu in živinoreji	28'40"
	ČLOVEKOVO TELO	Moč, ki lahko gore premika	26'05"
	SLIKARSTVO	Slikarska resnica	29'09"
25. 2.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v kmetijstvu — sadjarstvu in vinogradništvu	28'14"
	ČLOVEKOVO TELO	Možgani — računalnik, ki ga človek ni sposoben narediti	27'05"
	SLIKARSTVO	Barve in človekova usoda	29'30"
4. 3.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v kmetijstvu — vrtnarstvo	24'00"
	ČLOVEKOVO TELO	Voh in okus	27'25"
	SLIKARSTVO	Ženska v zrcalu likovne umetnosti	29'13"
11. 3.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v gostinstvu in turizmu	29'55"
	ČLOVEKOVO TELO	Koža	26'40"
	SLIKARSTVO	Zlomljene oblike	29'10"
18. 3.	POKLICNO USMERJANJE	Pred izbiro poklica — računalništvo	29'20"
	ČLOVEKOVO TELO	Bolečina	24'40"
	SLIKARSTVO	Nepredmetni svet	29'10"
25. 3.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v PTT	30'35"
	ČLOVEKOVO TELO	Hormoni	27'20"
	SLIKARSTVO	Antiumetnost	29'00"
1. 4.	POKLICNO USMERJANJE	Pred izbiro poklica miličnik	30'40"
	ČLOVEKOVO TELO	Človek E	27'20"
	SLIKARSTVO	Umetnost v revoluciji	29'30"
8. 4.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v kamnoseštvu	29'40"
	ČLOVEKOVO TELO	Notranje očiščevanje	24'50"
	SLIKARSTVO	Akcija in konstrukcija	29'00"
15. 4.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v kovinarstvu in strojništvu	30'05"
	ČLOVEKOVO TELO	Notranja ura	27'05"
	SLIKARSTVO	Obnova predmeta	27'35"
22. 4.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v metalurgiji	31'40"
	ČLOVEKOVO TELO	Kako se sporazumevamo	27'13"
	SLIKARSTVO	Ideja in fotostvarnost	29'00"
29. 4.	POKLICNO USMERJANJE	Poklici v ladjedelništvu	26'20"
	ČLOVEKOVO TELO	Biološki način življenja	25'00"
	UMETNOST	Ko glasba spremlja	26'05"

## POKLICNO USMERJANJE POKLICI V KEMIJI

Torek: 11. 2. 1986

1. oddaja

SMOTRE, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA pripravil

JANEZ ZALAZNIK

### SMOTRI

Učenci:

- spoznajo pomen kemije in kemijske industrije v narodnem gospodarstvu preteklosti, sedanjosti in prihodnosti;
- spoznajo področje dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v kemijski industriji;
- spoznajo poklice in poklicno delo kemijskih poklicev, za katere se učenci lahko izsolajo v srednjem usmerjenem izobraževanju;
- spoznajo pomen znanja in raziskovalnega dela za ustrezen družbeno-gospodarski razvoj.

### POVZETEK VSEBINE

Kemija ima s svojimi začetki v alkimiji dolgo zgodovino. Od konca 17. stoletja pa se vse hitreje razvija. V Sloveniji smo uvedli industrijsko proizvodnjo kemijskih izdelkov v drugi polovici 19. stoletja, ko je začela v Hrastniku delovati tovarna žveplene in solne kisline. Danes ustvari slovenska kemična industrija nekaj več kot četrtno vse jugoslovanske kemične proizvodnje. Uporaba kemijskih procesov pa je značilna tudi za druge gospodarske panoge. Zato danes večina kemijskih tehnikov in inženirjev ni zaposlenih v kemični industriji, temveč drugod, predvsem pri izbiri in oblikovanju plastičnih izdelkov za elektroindustrijo, oplemenitenu in zaščiti lesa v lesni industriji, proizvodnji in predelavi papirja, nadzoru in razvoju materialov za grafično industrijo in analitskih opravilih živilske industrije.

V kemični industriji pa prevladuje procesna proizvodnja, ki potrebuje strokovnjake vseh zahtevnostnih stopenj.

Vzgojno-izobraževalni program Pripravljalca kemikalij in opravljalca kemijskih naprav pripravlja za dela druge zahtevnostne stopnje. Z usposabljanjem se diplomanti tega programa lahko usposobijo za delo s kemijskimi surovinami od prevzema surovin, prek priprave ustreznih količin do spremljanja kemijskega procesa in embaliranja končnih izdelkov ali pa za opravljanje manj zapletenih naprav za enostavnejše procese in pripravo surovin.

S procesnimi napravami, v katerih se opravljajo zapleteni kemijski procesi, opravljajo kemijski procesničarji, ki dobijo ustrezno znanje v programu

Kemik — smer kemijski procesničar. Kemijski procesničarji tudi organizirajo in nadzorujejo delo delovnih skupin v procesni proizvodnji. Poklic kemijski laborant je enako zahteven kot kemijski procesničar, njegovo delo pa je pravljanje kemikalij, jemanje vzorcev za analiziranje in izdelovanje preparatov. Kemijski laborant opravlja tudi standardne kakovostne in količinske analize vzorcev ter fizikalno kemične analize in meritve.

Kemijski tehnik je najzahtevnejši poklic, za katerega se učenci lahko usposobijo v srednjem izobraževanju. Zato se kemijski tehniki zaposlujejo pri zahtevnejših delih kot vodje oddelka ali izmerje, laboratorijski tehniki, kemijski analitiki, kontrolorji ipd.

### NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole.

Učitelj ali strokovni delavec naj pogovor o kemijski stroki in poklicnem delu poveže z znanjem, ki ga učenci že imajo o kemijskih procesih. Spoznanja, ki so jih učenci dobili pri opravljanju kemijskih poskusov, naj bodo izhodišče za ugotavljanje lastnosti, ki so potrebne za dobro opravljanje dela v kemijski industriji. Na podlagi izjav učencev, ki se odločajo za kemijske poklice, utrdite prave motive za takšno odločitev!

Od priprave oddaje Poklici v kemiji do zdaj se je Programska zasnova za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov kemijske usmeritve nekoliko spremenilo.

V skrajšanem programu srednjega izobraževanja na II. stopnji zahtevnosti in v programu na IV. stopnji zahtevnosti sta združeni kemijska in keramijska dejavnost v program Kemijska dejavnost. Tako sta zdaj v skrajšanem programu dve smeri izobraževanja, in sicer smer opravljalca kemijskih strojev in naprav in smer pomožni keramik II. V smeri opravljalca kemijskih strojev in naprav se šolajo učenci tudi za poklic pripravljalec kemikalij.

V programu srednjega izobraževanja kemijska dejavnost se na IV. stopnji zahtevnosti izvajajo tri smeri izobraževanja. To so: kemijski laborant, kemijski procesničar in keramik IV. Smer kemijski procesničar vsebuje znanje tudi za poklic plastikarja in galvanizerja, ki sta bila ob pripravi te oddaje razporejena na dela in naloge III. stopnje zahtevnosti.

Na V. stopnji zahtevnosti se v smeri kemijski tehnik izobražuje tudi keramijski tehnik.

Podatke, ki jih daje film, je treba dopolniti s podatki zadnjega razpisa za vpis v 1. letnik srednjega izobraževanja (mreža šol, vrsta programov in smeri, predvideno število učencev), s podatki skupnega razpisa kadrovske študijske, ki kažejo, katere poklice bo gospodarstvo najbolj potrebovalo, in s podatki letnih potreb po kadrih, ki jih pošljejo skupnosti za zaposlovanje in kažejo, kakšne so zdajšnje potrebe po delavcih posameznih poklicev.

## POKLICNO USMERJANJE POKLICI V KMETIJSTVU — V POLJEDELSTVU IN ŽIVINOREJI

Torek: 18. 2. 1986

2. oddaja

SMOTRE, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA pripravil

JANEZ ZALAZNIK

### SMOTRI

Učenci:

- spoznavajo pomen kmetijstva v narodnem gospodarstvu;
- se seznanijo s spremembami, ki jih povzročata razvoj znanosti in tehnologije v kmetijstvu;
- spoznavajo različne kmetijske dejavnosti in njihovo medsebojno odvisnost;
- se seznanijo s poklici v poljedelstvu in živinoreji in z vlogo znanja za uspešno delo v kmetijstvu;
- se seznanijo z organizacijskimi oblikami proizvodnje v kmetijstvu (zasebno kmetijstvo, kooperacije, družbeno kmetijstvo) in z zaposlovanjem v teh različnih oblikah.

### POVZETEK VSEBINE

Kmetijstvo se je v zadnjih desetletjih močno spremenilo. Še pred pol stoletja se je v Sloveniji s kmetijstvom ukvarjala kar polovica prebivalstva, danes pa kmetuje komaj osmina; zaradi več prebivalstva in boljše življenjske ravni pa potrebujemo danes več hrane kot pred petdesetimi leti. Zato se je moralo kmetijstvo tehnološko močno spremeniti. Ročna orodja in živino so morali zamenjati stroji, razviti je bilo treba namakanje in osuševanje, uporabljati različna umetna gnojila in zaščitna sredstva, razviti rastline, ki dajejo na enakih površinah večji pridelek; z najraznovrstnejšimi zdravili, hormonskimi, mineralnimi in vitaminskimi dodatki, ogrevanjem in osvetljevanjem povečevati prirast živine, proizvodnjo mleka, jaje itd. Razvijanje in uporaba takšne tehnologije pa zahteva strokovnjake z mnogo več znanja iz naravoslovnih pa tudi družboslovnih področij, kot so ga imeli kmetovalci v preteklosti, ko so le izkušnje prenašali iz roda v rod. Kljub specializaciji, ki je zajela tudi kmetijstvo, pa se še zdaj večina slovenskih kmetij pa tudi marsikatero družbeno kmetijsko posestvo uk-

varja hkrati s poljedelstvom in z živinorejo. Ti dve kmetijski dejavnosti se namreč tako dopolnjujeta, da dajeta najboljši izkoristek kmetijskih površin.

V Sloveniji je največ kmetijskih površin v zasebni lasti, zato je tudi največ kmetovalcev zaposlenih na svojih kmetijah. Družbena kmetijska proizvodnja pa zaposluje v Sloveniji okoli 2000 kmetijskih strokovnih delavcev.

Znanje za delo v kmetijstvu dajejo vzgojno-izobraževalni programi srednjega in visokega izobraževanja kmetijske usmeritve.

Skrajšani program Kmetovanje je namenjen kmečki mladini, ki si med izobraževanjem pridobiva praktično znanje tudi z delom na svoji kmetiji.

Za kmetijca in kmetijskega tehnika se učenci lahko izsolajo v vzgojno-izobraževalnem programu Kmetijec. V smeri kmetijec traja izobraževanje tri leta. Po končanem šolanju se lahko diplomanti usposabljujejo v poljedelstvu, živinoreji, sadjarstvu in vinogradništvu. V smeri kmetijski tehnik traja šolanje štiri leta in daje znanje za poklica poljedeljsko živinorejski tehnik in sadjarsko vinogradniški tehnik. Samo za področje živinoreje pa se učenci izobražujejo v vzgojno-izobraževalnem programu Veterinarski tehnik.

### NAVODILA

Film je primeren za učence višjih razredov osnovne šole.

Pri predmetih spoznavanja narave in družbe, kemije in biologije so si učenci pridobili tudi določeno znanje o poljedelstvu in živinoreji skratka znanje, ki ga potrebujejo strokovni delavci v poljedelstvu in živinoreji. Zato navežite pogovor ob tem filmu na znanje, ki ga učenci že imajo o rastlinah in živalih ter njihovi vzgoji, kakor tudi o kmetijskih procesih, ki so povezani s kmetijsko proizvodnjo. Podatke o delu v poljedeljskih in živinorejskih poklicih ter psihofizičnih zahtevah teh poklicev dobite v knjigi Poklici in šole, ki jo imate v šolski knjižnici. V tej knjigi so zastareli le podatki o šolanju. Veljavne podatke o šolanju pa dobite v zadnjem razpisu za vpis v 1. letnik srednjih šol. Takšen razpis izide vsako leto konec februarja kot priloga časopisa Delo. Približno v istem času izide tudi skupen razpis kadrovske študijske. Ker je družbeni sektor kmetijstva slabše razvit, je tudi manj razpisanih kadrovske študijske, zato opozorite predvsem učence iz kmečkih družin, da lahko dobijo študijsko iz družbenih sredstev.

## POKLICNO USMERJANJE POKLICI V KMETIJSTVU — V SADJARSTVU IN VINOGRADNIŠTVU

Torek: 25. 2. 1986

3. oddaja

SMOTRE, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA pripravil  
JANEZ ZALAZNIK

### SMOTRI

- Učenci:
- spoznajo raznolikost slovenske pokrajine in različne možnosti za kmetijsko proizvodnjo, ki so posledica te raznolikosti;
  - spoznajo pomen sadjarstva in vinogradništva za učinkovito kmetijsko proizvodnjo na področjih, kjer so slabe možnosti za poljedelstvo;
  - spoznajo delo v sadjarstvu in vinogradništvu ter poklice, ki se zaposlujejo v teh dveh vejah kmetijstva;
  - spoznajo pomen turizma na kmetiji in delo v takem turizmu.

### POVZETEK VSEBINE

Zaradi zemljepisne lege in izoblikovanosti tal sta sadjarstvo in vinogradništvo pomembni veji slovenskega kmetijstva. Obe veji imata zgodovinsko tradicijo, v zdajšnjih razmerah mednarodne menjave dela pa postajata posebno pomembni tudi zaradi velikih možnosti izvoza njihovih pridelkov.

Film prikazuje delo v sadovnjaku in vinogradu od zasaditve novega sadovnjaka in vinograda do njune polne rodnosti, in od rezi do obiranja in trgatve.

## POKLICNO USMERJANJE POKLICI V KMETIJSTVU — VRTNARSTVO

Torek: 4. 3. 1986

4. oddaja

SMOTRE, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA pripravil  
JANEZ ZALAZNIK

### SMOTRI

- Učenci:
- spoznajo pomen urejenega okolja in pridelave zdrave hrane za zdravo življenje;
  - spoznavajo pomen vrednot, ki jih ne more meriti le s količinami;
  - seznanijo se z delom v vrtnarstvu in cvetličarstvu in s poklici, ki opravljajo to delo;
  - spoznajo, da nekatera dela v vrtnarstvu zahtevajo smisel za lepo oblikovanje.

### POVZETEK VSEBINE

V času, ko se zaradi vse večje onesnaženosti okolja začnemo zavedati, kako pomembno je za preživetje zdravo in urejeno okolje, vse bolj pridobivajo veljavo poklici, ki smo jih v navdušenju nad tehničnim razvojem odrinili v stran. Takšni poklici so tudi vrtnar, cvetličar in vrtnarski tehnik.

Film prikazuje dela v povrtninarstvu, parkovnem vrtnarstvu in cvetličarstvu. Vrtnarji se lahko ukvarjajo s povrtninarstvom na prostem ali pa v ogrevanih rastlinjakih. V obeh primerih so dela podobna, le da v ogrevanih rastlinjakih vrtnarjevo delo ni odvisno od letnih časov in vremenskih razmer. Ta dela pa se

Sadjarjevo delo se konča, ko pripravi sadje za prodajo. Ko pa vinogradnik potrga grozdje začenja novo delo — kletarjenje. Iz grozdja napravi mošt, ki mora prevreti v vino. Vinogradnik vinar mora skrbeti, da poteka priprava mošta in vinsko vrenje tako, kot je primerno vrsti grozdja in sorti vina. Njegovo delo pa se ne konča niti tedaj, ko mošt prevre v vino. Vino je namreč treba negovati, dokler ni zrelo za stekleničenje.

Ob tako imenovanih vinskih cestah se danes vinogradniki ukvarjajo tudi s turizmom na kmetiji. Ta dejavnost zahteva posebno znanje. Precej tega znanja dobijo prihodnji kmetovalci med šolanjem, še več pa v tečajih, organiziranih posebej za tiste, ki se želijo ukvarjati tudi s turizmom na kmetiji.

Danes si nobene veje kmetijstva ne moremo predstavljati brez strojne opreme. Ta zahteva redno vzdrževanje pa tudi popraviljanje. Za takšna manjša zahtevna opravila se učenci usposobijo v programih Kmetovanje in Kmetijec, za zahtevnejša dela s kmetijsko mehanizacijo pa izobražuje poseben program Kmetijski mehanizator.

Znanje za delo v sadjarstvu in vinogradništvu dobijo učenci v istih programih in smereh srednjega izobraževanja kot za poljedelstvo. To šolanje je natančneje prikazano v filmu Poklici v poljedelstvu in živinoreji.

### NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole.

Delo v sadjarstvu in vinogradništvu je sorodno delu v poljedelstvu zato je tudi izobraževanje za vsa tri področja organizirano v istih izobraževalnih smereh, posebnosti pa si učenci pridobijo z usposabljanjem, ko se zaposlijo na določenem področju. Zaradi te sorodnosti veljajo navodila, napisana pri poljedelstvu in živinoreji, tudi za sadjarstvo in vinogradništvo.

gajo od priprave zemlje za sejanje, sejanja, presajanja, negovanja in zaščite sadik in rastlin do pobiranja in pripravljanja za prodajo.

Posebno zahtevna je prodaja rezanega cvetja, saj si kupci za različne priložnosti želijo ustrezne cvetlične aranžmaje. Vrtnar cvetličar mora znati oblikovati različne šopke in cvetne vezenine pa tudi s cvetjem primerno okrasiti celotne slavnostim namenjene prostore.

Prav tako kot zahteva cvetličarjevo delo izostren čut za lepo kompozicijo, zahteva tak čut tudi delo parkovnega vrtnarja. Ta mora poleg vsega vrtnarskega znanja in spretnosti obvladati tudi preprosta gradbena dela in znati oblikovati parkovne površine v skladno celoto. Pri tem delu svetujejo in pomagajo vrtnarski tehniki, ki pri načrtovanju in oblikovanju večjih parkovnih površin sodelujejo z arhitekti.

Za delo v vrtnarstvu se učenci izobražujejo v vzgojno-izobraževalnem programu Kmetijec v smereh vrtnar in vrtnarski tehnik. Šola za tidve smeri je le v Celju.

### NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole.

Z zgledi iz ožjega okolja naj učitelj ali strokovni delavec seznanijo učence, kako pomembne so zelene površine za ohranjanje zdravega življenjskega okolja. Prav tako naj z zgledi pokaže pomen estetsko oblikovanega bivalnega prostora na človekovo počutje. Pogovori naj se o poklicih, ki ne ustvarjajo samo nove materialne vrednote ampak pripomorejo tudi h kakovosti življenja. Takšno delo zahteva tudi večjo ustvarjalnost. Ob tem naj opozori učence, da zahtevajo različna dela tudi v istem poklicu različne osebnostne lastnosti. To omogoča ustrezno zaposlitev diplomantom iste izobraževalne smeri, ki pa imajo različne za delo potrebne lastnosti.

Po pogovoru o delu parkovnega vrtnarja, povrtnarja in cvetličarja naj učence tudi opozori, da so potrebe po teh kmetijskih poklicih precej manjše kot po kmetijskih in kmetijskih tehnikih.

Za dobro počutje gostov skrbijo gostinsko-turistični delavci. Gostje so vedno zahtevnejši, zato morajo biti tudi gostinsko-turistični delavci čedalje bolj usposobljeni, da lahko goste pridobijo in tudi obdržijo. Šolajo se v srednjih šolah za gostinstvo in turizem v programih Kuharstvo, Strežba v programu Turistična dela.

V triletnem šolanju v programu Kuharstvo se usposobijo učenci za samostojne kuharje. Ob praktičnem pouku prikazana priprava različnih jedi je kuharjevo delo. Kuhar pa mora imeti za uspešno delo tudi veliko teoretičnega znanja, domiselnosti in želje po ustvarjanju. K dobri hrani sodi tudi dobra postrežba. Za to poskrbijo natakarji, ki se teoretično in praktično šolajo tri leta v programu Strežba. Pogovor z gosti v domačem ali tujem jeziku zahteva primerno znanje domačega jezika in dveh tujih jezikov. Znanje strokovnih predmetov pa omogoči natakarju, da svetuje gostom pri izbiri jedi in pijač. Spretnosti pri razkosavanju jedi pred gosti, spretnosti flambiranja in mešanja barskih pijač se naučijo učenci pri praktičnem pouku.

Večji kuhinjski obrati potrebujejo kuharske tehnike, ki so po štiriletnem šolanju v programu Kuharstvo usposobljeni za zahtevnejša dela pri vodenju vseh vrst kuhinj in manjših gostišč. V večjih restavracijah in obratih prehrane skrbijo za hitro in kulturno postrežbo gostov tehniki strežbe, ki se šolajo štiri leta v programu Strežba, v smeri tehnik strežbe.

V programu Turistična dela postanejo v štirih letih učenci turistični ali gostinski tehniki. Film prikazuje njihovo delo v recepciji hotela, v turistični agenciji, v avtobusu. Povsod morajo gostinski ali turistični tehniki z ustreznimi informacijami, pojasnili in organizirano ustreči najrazličnejšim potrebam gostov, zato morajo imeti dovolj splošne izobrazbe, znati pa morajo poleg materinščine vsaj še dva tuja jezika.

## POKLICNO USMERJANJE POKLICI V GOSTINSTVU IN TURIZMU

Torek: 11. 3. 1986

5. oddaja

SMOTRE, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA pripravila  
OLGA TOMŠIČ

### SMOTRI

- Učenci:
- spoznavajo pomen turizma in vzporedno s tem gostinstva glede na možnosti za ustvarjanje narodnega dohodka v preteklosti in danes;
  - spoznavajo pestre možnosti za uveljavljanje gostinsko-turističnih delavcev v zasebnem in družbenem sektorju;
  - spoznavajo zahteve dela in izobraževanja za vsak poklic v gostinstvu in turizmu;
  - s primerjanjem svojih sposobnosti in interesov in v filmu prikazanih zahtev dela se lažje opredelijo za delo v gostinstvu in turizmu ter pravočasno spoznajo, da na tem področju ne bi bili najbolj uspešni. Njihova odločitev temelji na boljšem poznavanju vsebine in zahtevnosti dela.

### POVZETEK VSEBINE

Naravne lepote privabijo v Slovenijo veliko domačih in tujih gostov. Goste privabljajo gore, toplice, morje in kmetije, kjer se želijo odpočiti in sprostiti.



Zadnji del filma prikazuje, da mora biti delo vseh gostinsko-turističnih delavcev povezano, saj so le tako gostje zadovoljni. Ob večji slovesnosti se zvrstijo jedi, ki jih pod vodstvom tehnika strežbe spretno servirajo natakarji, s pogledom v kuhinjo pa postane očiten tudi prispevek kuharjev in tehnika kuharstva.

#### NAVODILA

Film je najprimernejši za učence višjih razredov osnovnih šol.

O poklicih programov Strežba in Kuharstvo govorimo najpogosteje skupaj, ker sodita v isto področje. Pomembno je, da opozorimo učence na različne zahteve pri delu kuharja in natakarja. Kuhar mora imeti dobro razvit vonj in

okus, dobro mora razločevati barve, natakar pa mora imeti dober sluh, biti mora potrpežljiv, vpluden in gibčen. O potrebnih lastnostih vseh delavcev v gostinstvu in turizmu dobite podatke v knjigi Poklici in šole, ki jo imate v šolski knjižnici. Učenje je treba opozoriti predvsem na zdravstvene zahteve in kontraindikacije za ta poklic. V pogled v možnosti zaposlovanja teh delavcev vam dajo podatki o potrebnosti poklica in zasedenosti programa v knjižici O poklicih in srednjem usmerjenem izobraževanju, ki je v vsaki osnovnošolski knjižnici. Te podatke dopolnjuje vsakoletni razpis kadrovskih štipendij v marcu. Zanesljive podatke o programih in krajih, kjer se bodo programi za gostinstvo in turizem izvajali, in številu vpisanih mest in pogojih za vpis boste zvedeli iz razpisa vpisa v časopisu Delo ob koncu februarja ali v začetku marca.

## POKLICNO USMERJANJE PRED IZBIRO POKLICA — RAČUNALNIŠTVO

Torek: 18. 3. 1986

### 6. oddaja

SMOTRE, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILO pripravila  
OLGA TOMŠIČ

#### SMOTRI

- Učenci
- spoznavajo pomen računalništva za najrazličnejša področja človekovega delovanja;
  - spoznavajo naloge in dela zaposlenih v računalništvu;
  - se seznanjajo z vzdrževanjem računalniških sistemov in z vsemi deli pri razvoju in izdelavi računalniške opreme;
  - spoznavajo zahtevnost priprave programov za računalniško reševanje problemov;
  - spoznavajo poklice v računalništvu in razvojne možnosti za zaposlovanje.

#### POVZETEK VSEBINE

Računalniki postajajo tudi pri nas orodje za reševanje nalog na različnih področjih dela, zato je znanje s področja računalništva del splošne izobrazbe prihajajočih rodov. Razvoj računalništva in uporaba računalnikov na vseh področjih dela pa zahteva vedno več strokovno usposobljenih ljudi, ki obvladujejo znanje za reševanje različnih problemov pri razvoju in uporabi računalniške tehnologije — strojne in programske opreme. Ker po številu računalnikov trenutno zaostajamo za razvitim svetom več kot petnajstkrat in ker si prizadevamo, da bi se čimbolj približali razvitemu svetu, lahko trdimo, da bodo vsi, ki se bodo odločili za delo v računalništvu, imeli v prihodnjem desetletju velike možnosti za zaposlitev. Podatki tudi kažejo, da so te potrebe velike že zdaj in da jih zapolnjujejo delavci, ki pogosto nimajo ustreznega znanja — to pa slabo vpliva na produktivnost dela.

V srednjem izobraževanju se za delo v računalništvu in informatiki izobražujejo učenci v programu Računalništvo, v smeri računalniška logika in sistemi,

ter v smeri programska oprema. Znanje, ki si ga pridobi učenec v smeri računalniška logika in sistemi, mu omogoča da se kot računalniški tehnik za računalniško logiko in sisteme vključi v delo povsod, kjer je vpeljana računalniška obdelava podatkov. Vzdržuje posamezne enote računalniškega sistema, preventivno pregleduje naprave in popravlja napake. Sodeluje v vseh fazah obdelave podatkov od vnosa rezultatov, in to predvsem s tehničnega vidika, saj skrbi, da delo nemoteno poteka.

V smeri programska oprema si pridobijo znanje za pripravo programov računalniške tehnike za programska oprema, ki se v filmu imenujejo programerski tehniki. V različnih programskih jezikih pripravijo programe, ki omogočajo komuniciranje z računalnikom. Obdelave načrtujejo tako, da uporabnik dobi rezultate, ki jih je pričakoval. Vodi jo dokumentacijo programov in vzdržuje programska oprema, saj so programi, ki so enkrat pripravljeni, v nespremenjenih razmerah velikokrat poljubno uporabni.

Opisana profila strokovnjakov s srednješolsko izobrazbo imata vse možnosti, da poglobljata in dopolnjujeta znanje s področja računalništva na višjih in visokih šolah ljubljanske in mariborske univerze. Diplomirani inženir računalništva bo razvijal in spopolnjeval računalniško strojno opremo, diplomirani programerski inženir pa bo razvijal lastisistemsko programska oprema. Poleg navedenih strokovnjakov pa se v višješolskem in visokošolskem študiju oblikujejo nove smeri, ki jih zahteva razvoj računalništva, kot so diplomirani inženir informatike in informatiki v posameznih strokah s posebnim znanjem za uporabo informatike.

#### NAVODILO

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole. Mladi se precej zanimajo za delo z računalniki, zato jih bo tudi zanimalo, kje se lahko podrobneje seznanijo z zahtevami dela in študija v računalniški usmeritvi. Zahtevnost šolanja in razlike v predmetniku za oba srednješolska profila jim boste najlažje razložili ob Predmetnikih Zavoda SRS za šolstvo, ki jih imate v šolski knjižnici. V vsakoletnem Razpisu vpisa v časopisu Delo pa dobite podatek o šolah, ki bodo vpisovale v program Računalništvo in podatke o tem, koliko učencev se lahko vpiše.

Učence tudi opozorite, da lahko obišejo ustanove, ki se ukvarjajo z računalništvom, ob odprtih dnevih teh ustanov.

## POKLICNO USMERJANJE POKLIČI V PTT

Torek: 25. 3. 1986

### 7. oddaja

SMOTRE, POVZETEK, VSEBINE IN NAVODILA pripravila  
OLGA TOMŠIČ

#### SMOTRI

- Učenci
- učenci spoznavajo ne le pomen povezave med ljudmi, ki žive v oddaljenih krajih, temveč tudi pomen povezav za celotno družbeno življenje;
  - se seznanijo s področjem poštnega prometa in z zapletenim področjem telekomunikacij;
  - spoznavajo poklice obeh področij;
  - se seznanijo s potrebnostjo posamičnih poklicev in njihovo zahtevnostjo;
  - z novimi spoznanji razmišljajo tudi o tem, koliko so primerni za delo na enovitem področju PTT dejavnosti.

#### POVZETEK VSEBINE

Zgodovinski pogled na razvoj prenašanja sporočil na večje razdalje od slatkača do satelitskih postaj prikaže razvoj te dejavnosti. V naslednjih letih bo tudi Slovenija doživela velike spremembe v poštnem prometu z uvedbo terminalov in računalnikov, saj avtomatika in računalništvo omogočata posodobitev dela. PTT srednješolski center skrbi, da so delavci v tej dejavnosti vselej ustrezno usposobljeni glede na zahtevnost dela in opremljenost pošt. V programu Poštna manipulacija se usposobijo učenci za poklic poštnega manipulant, ki ga poznamo kot »poštarja«, »pismoonošo« in podobno. Sprejem, prenos in dostava pošiljk je njegovo delo. V programu PTT promet se pripravita za opravljanje poklica PTT prometnik in PTT tehnik. Oba opravljata storitve na PTT enotah. PTT prometnik sprejema poštno pošiljko, posreduje telefonske pogovore, odpravlja telegrame ter skrbi za plačilni promet na poštah. Delo zahteva veliko natančnosti in smisel za delo z ljudmi. Srednje velike in velike

PTT enote zaposlujejo PTT tehnike, ki organizirajo in vodijo njihovo delo. Dobro mora poznati vse faze dela v sprejemu, prenosu in dostavi poštnih pošiljk ter tehnologijo, ki vse bolj zamenjuje klasično ročno delo.

Telekomunikacije omogočajo prenašanje informacij z vsega sveta v sliki in besedi. Sem sodi telefonija in vrsta zahtevnejših oblik prenosa sporočil kot je video telefon, TV ekran, daljinsko pisanje, daljinske konference in podobno.

Vse tesnejša je tudi povezava telekomunikacij z računalništvom. Za delo na področju telekomunikacij usposablja delavce PTT šolski center v programu TK omrežij in v programu Telekomunikacije. Vzdrževalci TK omrežij polagajo, spajajo in vzdržujejo telekomunikacijske kable v krajevnih in medkrajevnih omrežjih in se usposobijo za delo v skrajšanem programu. V programu Telekomunikacije se med šolanjem in pripravništvom pripravijo za vzdrževanje najsodobnejših telekomunikacijskih naprav elektrika telekomunikacij. Njegovo delovno področje so popravila različnih električnih vezij in telekomunikacijska omrežja, kar zadeva povezavo telefonskih in telegrafskih priključkov s telefonskimi in telegrafskimi centralami. Druga smer programa Telekomunikacije je elektrotehnik telekomunikacij. Področje njegovega dela je vodenje gradnje telekomunikacijskih naprav, sodelovanje pri montažah, popravilih in vzdrževanju teh naprav.

#### NAVODILA

Film je primeren za učence višjih razredov osnovne šole. Po filmu naj poteka pogovor o različnih poimenovanih del z enako vsebino, kar je posledica sprememb na področju dela in izobraževanja. Na sinonime poklicev v poštnem prometu smo vas opozorili že v povzetku vsebine. Na področju telekomunikacij pa izobraževanje smeri elektrika telekomunikacij združuje poklica mehanik vzdrževalec in monter, ki sta v filmu prikazana ločeno. Podrobnejše informacije o smerih izobraževanja boste dobili v časopisu Delo, ob objavi razpisa za vpis. Tudi razpis kadrovskih štipendij v istem časopisu vam bo pokazal, kateri delavci s tega področja so potrebni. V filmu so nakazane široke zaposlitvene možnosti učencev vseh smeri. Učence opozorite, da se lahko vpiše v PTT šole le določeno število učencev, saj je to edina šola v SR Sloveniji, ki usposablja učence neposredno po osnovni šoli za dela, opisana v filmu.

**PREDMETI BIOLOGIJA, SOMATOLOGIJA, Torek: 11. 2. 1986**  
**ZDRAVSTVENA VZGOJA**  
**ČLOVEKOVO TELO**

**KAJ ČLOVEKA DRŽI POKONCI**

1. oddaja  
OŠ: 7. razred in  
Ul: 1., 2., 3. in 4. razred (glej učni načrt)

NAMEN, POVZETEK IN NAVODILA pripravili:  
DANICA KMECL, CVETA ŽUMER

NAMEN  
Učenci:  
— spoznajo zgradbo in obliko hrbtenice in njen pomen;  
— uvrstijo človeka med vretenčarje, sesalce in primata in ob tem spoznajo človekovo evolucijo;  
— spoznajo deformacije hrbtenice in dojamejo, da je preventiva boljša od kurative.

VSEBINA  
Hrbtenica je iz 24 drug za drugim nezamenljivih vretenc. Med njimi so medvretenčne ploščice. Telesu omogočajo stabilnost, obenem pa tudi gibljivost ter

varujejo del osrednjega živčnega sistema. Življenje se je začelo v morju. Ribe imajo stegnjeno hrbtenico. Šele pri dvoživkah, bitjih, ki lahko žive na kopnem in v vodi, najdemo upognjeno hrbtenico, ki se je pri plezalcih, kot je videti tu na leguanu, razširila in vzbočila. Drugačen način uporabljanja sprednjih okončin je sprožil razvoj pokončne drže. Zaradi tega je človekova hrbtenica upognjena v obliki črke S.

Pri štirinožcih nosi glavno breme vzdolžni ligament. Šele pokončni položaj hrbtenice obremenjuje hrustančne ploščice. Te so pri vsakem koraku obremenjene. Premične in raztegljive hrustančne ploščice so med trdnimi koščnimi vretenci. Izpostavljene so večnim obremenitvam in podvržene neprestani izrabi.

Hrustančne ploščice duše udarce. S pravilno telesno držo lahko največkrat brez posledic prenesemo tudi težje obremenitve hrbtenice. Slaba drža ali nepravilne obremenitve povzročajo resne okvare. Vaje za uravnavanje pravilne telesne drže varujejo in krepijo hrbtenico.

**VPRAŠANJA ZA RAZPRAVLJANJE**

Kaj omogoča gibljivost hrbtenice v vse smeri?  
Kaj je vzrok za razlike v zgradbi hrbtenice med psom in človekom?  
Zakaj so deformacije in poškodbe hrbtenice nevarne?

**NAVODILA**

Film se ujema z učnim načrtom biologije za 7. razred osnovne šole. V srednjem izobraževanju je pri poglavju Primerjava strukture in funkcije organskih sistemov pri mnogoceličnih organizmih film ustrezen.

Šolam priporočamo, da oddajo presnamejo, saj jo le tako lahko uporabijo za motivacijo, obravnavo ali ponovitev snovi.

**ČLOVEKOVO TELO Torek: 18. 2. 1986**  
**MOČ, KI LAHKO GORE PREMIIKA**

2. oddaja  
OŠ: 7. razred in  
Ul: 1., 2., 3. in 4. razred (glej učni načrt)

NAMEN, POVZETEK IN NAVODILA pripravili:  
DANICA KMECL, CVETA ŽUMER

NAMEN  
Učenci:  
— spoznajo anatomsko in fiziološko zgradbo mišic in njihovo delovanje;  
— spoznajo pomen ritmičnih telesnih vaj za skladno delovanje mišic;  
— ugotovijo, da je za delo mišic pomembna energija.

VSEBINA  
Mišice opravljajo poleg premikanja še mnoga druga življenjsko pomembna gibanja.  
Mišice so raztegljive in delujejo v ritmu. Ne smejo delovati krčevito ali togo.

Anatomski model človekove spodnje okončine prikazuje uigranost mišic, kit in kosti.

Pri opazovanju z mikroskopom vidimo, kako se premikajo mišice skeleta, zaradi česar jih imenujemo prečno progasto mišice. Gibanje notranjih organov (npr. črevesja, žile itd.) omogočajo gladke mišice. Srčna mišica deluje ritmično. Elektronska povečava nam prikazuje njeno delovanje.

Delo mišic uravnava živčevje. Za delo mišic so potrebne različne vrste energije. Samo dovolj energije zagotavlja harmonično krčenje mišic.

Če mišice prehitro porabijo preveč energije, se uprejo z bolečino ali s krčom. Gosto omrežje žil oskrbuje mišice s kisikom in hranljivimi snovmi ter odvaja nerabne snovi.

S telesno vadbo in umskim naporom so ljudje sposobni neverjetnih dejanj.

**VPRAŠANJA ZA RAZPRAVLJANJE**

Primerjaj različna gibanja rastlin in živali!  
Katere vrste energij zagotavlja krčenje in sproščanje mišic?  
Ali srčna mišica počiva?  
Kaj je vzrok za mišično ohromitev?

**NAVODILA**

Film je izredno primeren za ponavljanje snovi.

**ČLOVEKOVO TELO Torek: 25. 2. 1986**  
**MOŽGANI, RAČUNALNIK, KI GA**  
**ČLOVEK NI SPOSOBNEN NAREDITI**

3. oddaja  
OŠ: 7. razred in  
Ul: 1., 2., 3. in 4. razred (glej učni načrt)

NAMEN, POVZETEK IN NAVODILA pripravili:  
DANICA KMECL, CVETA ŽUMER

NAMEN  
Učenci:  
— spoznajo evolucijo možganov;  
— ugotovijo, da so človekovi možgani še danes nepovsem raziskana a visoko razvita oblika snovi;  
— ugotovijo, da so v človekovih velikih možganih centri za višje duševne sposobnosti.

**VSEBINA**

Več različnih mehanizmov nadzoruje in uravnava notranje okolje pri mnogoceličnih živalih. Živčni sistem omogoča odzive organizma na spremembe v njegovem notranjem in zunanjem okolju.

Nižji vretenčarji imajo preprosto zgrajene možgane. Posamezni deli možganov so se pri različnih vretenčarskih skupinah različno razvijali. Ko so se razvijali je naraščala tudi velikost in kompleksnost delovanja možganov. Možgani so v organizmu dobro zavarovani. Možgani ne rabijo samo sprejemanju impulzov, ampak impulze tudi sprožijo in jih pošiljajo v dele telesa ter s tem uravnava odzive organizma. Poleg dejavnosti, ki jih možgani zavestno uravnava, pa uravnava še veliko telesnih dejavnosti, ki niso podrejene naši volji.

**VPRAŠANJA ZA RAZPRAVLJANJE**

Kako je živčevje žuželk, rib, dvoživk, plazilcev, ptic in sesalcev?  
Kaj razumemo pod pojmom »višje duševne sposobnosti«?  
Kaj je učenje?  
Kaj je pozabljanje?

**NAVODILA**

Film je zahteven. Zelo primeren je za ponavljanje snovi.

**ČLOVEKOVO TELO Torek: 4. 3. 1986**  
**VOH IN OKUS**

4. oddaja  
OŠ: 7. razred in  
Ul: 1., 2., 3. in 4. razred (glej učni načrt)

NAMEN, POVZETEK IN NAVODILA pripravili:  
DANICA KMECL, CVETA ŽUMER

NAMEN  
Učenci:  
— ugotovijo, da se s čutiloma voh in okus odzivamo na različne kemijske dražljaje;

— spoznajo zgradbo in delovanje čutil za vonj in okus;  
— spoznajo evolucijo čutil.

**VSEBINA**

Čutilo za voh leži v začetku dihalne, za okus pa na začetku prebavne poti. Vonjamo plinaste snovi, okušamo pa snovi, topne v slini.

Neprijetne vonjave so svarilo in napotek za ukrepanje. Film prikazuje zgradbo obeh čutil in njuno povezanost z možgani. Premočni dražljaji povzročajo bolečino. Čutila se na dražljaje prilagajajo. Vseh plinov človek ne zavonja (CO) v takih primerih nas čutilo torej ne opozori na nevarnost.

Čutilo za okus v primerjavi s čutilom za voh zaznava le štiri vtise (grenko, slano, sladko, kislo). Različni okusi so kombinacija teh štirih vtisov in dodatnih vtisov drugih čutil.

## VPRAŠANJA ZA RAZPRAVLJANJE

Ali vonjajo in okušajo le vretenčarji?  
Kako sta se čutili za voh in okus pri živalih prilagodili kopenskemu načinu življenja?  
Kako je pokončna drža vplivala na evolucijo teh čutil?  
Primerjaj človekovo in pasje čutilo za voh!

Ali nas čutilo za voh opozori na vse strupene snovi?  
Kaj je aroma?

## NAVODILA

Film je zelo primeren za motivacijo, obravnavo in ponavljanje snovi. Vsebinski snovi se ujema z vsebino predpisane snovi v učnem načrtu. Po predvajanju filma naj učitelji zagotovo vodijo pogovor z učenci.

## SLIKARSTVO ŽENSKA V ZRCALU LIKOVNE UMETNOSTI

Torek: 9. 3. 1986

## VSEBINA

Umetnost prazgodovinske dobe nam odkriva čaščenje ženske kot ohranjalke človeških rodov. Civilizacija prinese človeku boljše domovanje. Zdaj postane ženska simbol doma in čuvarka ognjišča.

**SMOTRE, VSEBINO IN NAVODILA** pripravil  
MAKO SAJKO

### SMOTRI

- Učenci:
- spoznajo, da so različni družbeni sistemi v posameznih časovnih obdobjih dodeljevali ženski različne vloge;
  - opazijo, da različni družbeni sistemi to počenjajo še danes;
  - ob upodobitvah lika ženske spremljajo razvoj umetnosti od začetkov do današnje dobe;
  - odkrijejo, kako je umetnost v svojem razvoju začela risati žensko različnih družbenih slojev.

V višjih slojih začne negovati svojo lepoto in se zavedati svoje privlačnosti. Stari Grki so odkrili vse lepote ženskega telesa in prvič v zgodovini umetnosti je postala ženska dinamično bitje, polno življenja. Krščanstvo prinese z vzhoda askezo in prežene erotiko. Toda renesansa začne spet odkrivati toplokrvno žensko bitje. Umetnost baroka skorajda temelji na ženskih oblinah, rokoko poudarja užitek, meščanska doba in revolucija pa začeta spoznavati žensko kot enakopravno članico družbe. Fin de siècle je prinesel skrivnost, eksotiko in ekstravagantnost, secesija pa dekorativnost in monumentalnost. Poznejša obdobja so vnašala osebno slikarsko gledanje pa tudi ženske avtoportrete, srh »propada«, slikanje podzavesti in »grozljivi svet«. Žensko so dematerializirali pa spet slikali s fotografsko natančnostjo. Kako prikazuje umetnost žensko — samoupravljalno, pa bodo objektivno lahko presojali šele rodovi za nami.

## NAVODILA

Učitelj pokaže učencem nekaj ženskih portretov, ki niso v oddaji, na primer fajumske potrete in manj znane etruščanske kipe. Učenci skušajo ugotoviti obdobje in čas, v katerem so nastali. Vsak naj utemelji svoje mnenje.

## ČLOVEKOVO TELO KOŽA

Torek: 11. 3. 1986

na nove razmere okolja. Praživalca je ostala v svojem tekočem življenjskem prostoru, kožni sesalci pa morajo imeti kožo, s katero bodo lahko preživeli na suhem.

### 5. oddaja

OŠ: 7. razred in  
UI: 1., 2., 3. in 4. razred (glej učni načrt)

**NAMEN, POVZETEK IN NAVODILA** pripravili:  
DANICA KMECL, CVETA ŽUMER

### NAMEN

- Učenci:
- spoznajo, da je prstni odtis, nezamenljiv pečat osebnosti;
  - ugotovijo, da je koža ranljiv varovalni oklep telesa, ki se je razvijala in prilagajala različnim okoljem;
  - spoznajo zgradbo in naloge kože.

### VSEBINA

Zdrava, nepoškodovana koža je presenetljivo dober varovalni zid. Film prikazuje razvoj »varovalnega zidu« od amebe do človeka. Pred rojstvom vsak človekov embrio ponovi ta zgodovinski razvojni proces. V topli, zarodni vodi maternega telesa plava nerojenec kot nekoč prabitja v morju. Obenem se razvija njegova koža. Še preden zapusti zarodno vodo, se mora koža prilagoditi

Človekova koža je zgrajena iz več plasti in je raztegljiva v vse smeri. Opravlja veliko nalog. Poleg tega, da je zaščitni organ, sodeluje pri uravnavanju telesne toplote in izloča nerabne snovi. V koži so razna čutila. Zaradi pomembnih nalog, ki jih koža opravlja, so vse poškodbe kože zelo nevarne. Prav tako so nevarne hitre temperaturne spremembe. Nag človek potrebuje v okolju, če želi preživeti, najmanj 20–30°C.

## VPRAŠANJA ZA RAZPRAVLJANJE

Zakaj mora vsak državljan, preden dobi osebno izkaznico, dati prstni odtis?  
Kako uravnava koža telesno toploto?  
Kaj je »kurja polt«?  
Zakaj se moramo umivati?  
Kaj so kožne tvorbe?  
Katere kožne tvorbe poznaš?

## NAVODILA

Film zelo zanimivo prikazuje z učnim načrtom predpisano snov in jo dobro ponazarja.

Film ni zahteven, zato je primeren za motivacijo, za obravnavo ali za utrditev snovi.

## ČLOVEKOVO TELO BOLEČINA

Torek: 18. 3. 1986

Govorimo o prašoku, o prabolečini. Če je sama smrt za umirajočega neboleča, pa njegovi bližnji z bolečino objokujejo njegov odhod. Otrok, ki ne občuti nobene bolečine, ne more preživeti, če stalno ne pazimo nanj. Občutek bolečine je subjektiven.

Koža in notranjost telesa sta prepletena s sistemom živcev za bolečino, ki svarijo in sporočajo možganom nevarnosti.

Posebno na gosto so poročilna mesta za bolečino tam, kjer morajo varovati pomembne telesne naloge. To velja na primer za oči, zarodne žleze in predele členkov.

V filmu so zanimivi poskusi, ki ponazarjajo odzivanje različnih ljudi na enake dražljaje. Načini premagovanja bolečine so stiskanje zob, pesti, tešenje bolečine z drugo bolečino itd.

### 6. oddaja

OŠ: 7. razred in  
UI: 1., 2., 3. in 4. razred (glej učni načrt)

**NAMEN, POVZETEK IN NAVODILA** pripravili:  
DANICA KMECL, CVETA ŽUMER

### NAMEN

- Učenci:
- spoznajo, da je bolečina, kljub neprijetnosti, koristna, ker nas največkrat opozarja na poškodbo ali bolezen;
  - spoznajo, da je čutilo za bolečino v koži;
  - ugotovijo, da se morajo bojevati proti povzročiteljem in ne proti bolečini sami.

### VSEBINA

V trenutku, ko otrok zapusti varno zavetje materinega telesa, ga dočaka prvo doživetje: bolečina.

## VPRAŠANJA ZA RAZPRAVLJANJE

Zakaj je bolečina koristna?  
Kako se odziva organizem pri neznanih bolečinah?  
Zakaj lahko boli odrezana okončina, čeprav je človek nima več?  
Naštej snovi, ki lajšajo bolečino?

## NAVODILA

Film je zelo pritegnil učence. Učiteljem priporočamo, da ga presnamejo in predvajajo pri dodatnem pouku, interesnih oziroma naravoslovnih dejavnostih. To svetujemo zato, ker je film razširjen izsek iz načrtovane snovi v učnem načrtu.

## POKLICNO USMERJANJE PRED IZBIRO POKLICA MILIČNIK

Torek: 1. 4. 1986

8. oddaja

SMOTRE, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILO pripravila  
OLGA TOMŠIČ

### SMOTRI

Učenci

- se seznanijo s področji miličnikovega dela;
- spoznavajo zahtevnost, težavnost in odgovornost miličnikovega dela;
- spoznavajo posebne strokovne predmete in zahteve v izobraževalnem procesu;
- s primerjavo svojih sposobnosti in prikazanih zahtev dela in šolanja se odločajo za ta poklic bolj premišljeno.

### POVZETEK VSEBINE

V filmu se prepletata prikaza miličnikovega dela in šolanja. Fant, ki ga zanima miličnikovo delo, v miličnikovem spremstvu, v pogovoru ob obhodu miličnikovega okoliša spozna miličnikovo delo in skrb za varno počutje ljudi. Ob obisku postaje milice spozna del dejavnosti na tej postaji in ob določenem primeru, ob prijavi škode, spremlja, kako miličnik išče povzročitelja škode, lastnika avtomobila. Ob vožnji v kadetsko šolo za miličnike v Tacen spozna v praksi in po miličnikovi pripovedi zahtevnost dela miličnika prometnika z vsemi neprijetnostmi ob nesrečah. Fanta, ki obišče šolo, seznanijo v njej z

delom miličnika na obmejnih kontrolah, letalskem prometu, železniškem prometu in z delom miličnikov pomorske milice. Delo posebne zaščitne enote spozna ob vaji enote. V akciji se seznanijo tudi s šolanjem slednih psov in s helikopterskim reševanjem ljudi.

V pogovoru z miličnikom spozna fant pogoje šolanja na njihovi šoli in nadaljevanje po končanem šolanju na kadetski šoli. Streljanje, borilne športe in motoristiko, ki so strokovni predmeti te šole, spozna ob poteku ure teh predmetov, prikazane v filmu. Življenje kadetov na šoli in v prostem času predstavi eden izmed kadetov, ki seznanijo fanta s pogoji šolanja in možnostmi za ukvarjanje s »konjički«, in z izrabo drugega prostega časa.

### NAVODILA

Učencem svetujte, da si pred odločitvijo za ta zahtevni poklic pridobijo vse podatke o zahtevah dela in šolanja povsod, kjer je mogoče. Praviloma seznanjajo učence z delom miličniki na postajah milice. Tudi vi (učitelji in svetovalni delavci) lahko dobite vse informacije na postajah milice in lahko povabite miličnika, da bo sodeloval v razpravi ob filmu. Decembra je bil objavljen v časopisih razpis za vpis v kadetsko šolo, ki vsebuje temeljne pogoje za kandidiranje. Tudi Republiški sekretariat za notranje zadeve je poslal decembra vsem osnovnim šolam pisno gradivo o usmerjanju učencev v kadetsko šolo. Posebej opozorite učence na zdravstvene zahteve in kontradikcije za sprejem v šolo, ki so opisane tudi v informaciji Poklici in šole in jo dobite v šolskih knjižnicah. Učence opozorite, da se prijavijo kot kandidati za šolanje v kadetski šoli na postajah milice, kjer prijavo opremijo z vsem potrebnim in jo pošljejo šoli. Povejte jim, da se bodo po končanem prijavnem roku lahko prijavili tudi na drugo šolo, če ne bodo izbrani ob izbirnem postopku v šoli za miličnike kadete.

## POKLICNO USMERJANJE POKLICI V KAMNOSEŠTVU

Torek: 8. 4. 1986

9. oddaja

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA pripravil  
MARKO ŽVOKELJ

### SMOTRI

Učenci

- spoznajo delo s kamnom, od pridobivanja v kamnolomih do umetniškega oblikovanja, in zato lahko odpravljajo predsodke do poklicev na tem delovnem področju;
- spoznavajo značilne poklice v tej dejavnosti; to jim omogoča, da postopno odkrivajo zanimanje za poklice in bogatijo svoje interese;
- spoznavajo zahteve dela v teh poklicih in pot izobraževanja ter lahko ocenjujejo svoje sposobnosti in lastnosti glede na zahtevnost dela in izobraževanja.

### POVZETEK VSEBINE

Film nas popelje v svet, ki mu pogosto pravimo »mrtva narava«. Toda ko vidimo, kako v kamnolomih »pridobivajo« razne vrste marmorja in granita, kako je kamen uporaben v vsakdanjem življenju in kakšna visoka predelava kamna so umetniške stvaritve, potem to ni več mrtva narava. Kamen pred nami oživi. Seveda ne kar sam po sebi.

Film nam pokaže, da ga oživijo strokovno dobro usposobljeni delavci. Kamnolomec in strojnik ga izplenita v kamnolomu in mu dasta prvo uporabno obliko. Pri tem najtežjem delu jima veliko pomagajo stroji. Kamnosek monter lepo obdelan marmor polaga kot okrasni tlak ali pa z njim okraši stene in fasade. Kamnoseka pa vidimo, ko v svoji delavnici daje kamnu končno obliko po željah kupcev, načrtih oblikovalcev ali po svojih zamislih. Kamnosekovo delo je vedno delo oblikovalca. Enkrat je v tem delu več »rokodelskega« znanja, dru-

gič več umetniškega. Prvega je več pri izdelavi standardnih spominskih plošč, drugega več pri izdelavi unikatnih izdelkov, restavratorskem delu ipd. Umetniška obdelava kamna pa je v kiparjevih rokah in sicer ne sodi med kamnoseške poklice. Prikaz kamnosekovega restavratorskega in kiparjevega dela, pri klesanju glave pa pokaže, da je obema potrebna enaka ročna in prstna spretnost in pretanjen občutek za snov, ki jo obdelujeta. Ob koncu filma je še kratek prikaz možnosti za izobraževanje.

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole, zlasti učencem osmih razredov.

V pogovoru ob filmu naj učenci zvedo:

- da delata kamnolomec in kipar z enako snovjo (čeprav so to le »plemeniti« kamni) in da je za dobro delo pri obeh potrebna ljubezen do snovi, s katero delata;
- da je pri težkih delih v kamnolomu stroj nadomestil človeško moč;
- da pa je človek v obdelavi kamna nenadomestljiv, ker le on lahko vidi strukturo marmorja in granita in ve, kako se ta struktura najbolj in najlepše obdelata;
- nekaj o poklicih, ki so navedeni v povzetku vsebine (več o tem je v knjigah Poklici in šole in O poklicih in srednjem usmerjenem izobraževanju);
- nekaj o potrebnih sposobnostih in lastnostih v kamnoseških poklicih — **ostrina vida** za razpoznavanje strukture, za dobro oceno globine pri fini obdelavi kamna itd., **barvno razlikovanje** zaradi razločevanja finih barvnih odtenkov v marmorju (pri polaganju in oblikovanju), **smisel za lepo in za oblikovanje**, zlasti pri delu kamnoseka monterja in kamnoseka, in seveda še **natančnost, potrežljivost** itd.;
- podatke o zaposlitvenih možnostih v širšem okolju šole in v SR Sloveniji, ki jih boste dobili v strokovni službi Skupnosti za zaposlovanje;
- podatke o možnostih za vključevanje v izobraževanje, ki so v zadnjem razpisu za vpis v 1. letnik srednjega usmerjenega izobraževanja (razpis je objavljen vsako leto, zadnji teden v februarju v Delu);
- podatke o štipendijah, zlasti o kadrovskih, ki so razpisane vsako leto (objava sredi marca v Delu) in ki jih je za to dejavnost dovolj in vsako leto tudi nekaj neizrabljenih.

PRILOGO TELEVIZIJA V ŠOLI FINANCIRA  
IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST SLOVENIJE







